

การใช้เทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

Using Technology and the Propagation of Buddhism in the Digital Era

พระครูวรธรรมวิฑูรย์

พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี

ชูชาติ สุทธะ

อาจารย์ประจำ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการนำเสนอถึงการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาและเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยี จากการวิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลจากการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีวิวัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่อดีต คือเริ่มต้นจากการเผยแผ่คำสอนจากรูปแบบ มุขปาฐะ การบันทึกคำสอนลงในแผ่นไม้ แผ่นทอง หรือโลหะ จารลงในใบลาน การพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก และพัฒนามาถึงการใช้เทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ และได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ ปัจจุบันการใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พุทธธรรม เราจะพบการนำพุทธธรรมนำมาเผยแผ่ในเทคโนโลยี เช่น ยูทูบ, เฟซบุ๊ก, ทวิตเตอร์ และ เว็บไซต์ เป็นต้น ควรมีเนื้อหาธรรมะถูกต้อง ถูกใจ ทันสมัย มีการนำเสนอที่เข้าใจง่าย ผู้บรรยายต้องมีความรู้ดี การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร การใช้เทคโนโลยีคือการปรับตัวเองให้ทันกับกระแสโลก

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, เทคโนโลยี, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article is a presentation of using technology in the propagation of Buddhism and to study and to present the method of propagation of Buddhism by using technology. From studies documents and related research work, the result of studies found that teachings of the form of poetry and the development of changes, for example, the recording of the teachings into the sheet of gold or metal in the book. Today, there is a great social change. Technology is a link to make the society narrow. This change in society causes monks to acquire the need to use technology as a tool to propagate Buddhism. Nowadays, we will find the presentation of the Buddha's teachings in a variety of technologies such as Youtube, Facebook, Twitter, and internet websites. Buddhist monks must be aware of the use technology to help them work. This is an important evolution of the propagation from the field of creative propaganda.

Key words : Buddhism, technology, digital

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมายาวนานถึง 2600 ปี โดยเฉพาะในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาตามลำดับเริ่มจากยุคแรก ที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย เช่น การจารึกหลักคำสอนลงในแผ่นไม้ แผ่นศิลาจารึก จารลงในใบลาน การพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก จนกระทั่งปัจจุบัน การเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีครอบคลุมผู้ใช้ทั่วโลก เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทกับสังคมทุกกลุ่ม รวมทั้งพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน การใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศ อินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในการเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธศาสนา มีความสะดวกสบาย รวดเร็ว และประหยัด อาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อดึงมวลชนให้เข้าถึงหลักคำสอนมากขึ้น พระสงฆ์ยุคใหม่จึงต้องเรียนรู้ ปรับตัว ให้มีความทันสมัย (ทศพนธ์ นรทัศน์, 2555) แต่ก็มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งปรับตัวไม่ทันในการใช้เทคโนโลยี โซเชียลมีเดียไม่เป็นไปเพื่อการศึกษา เพื่อสร้างสรรค์ ใช้ไปในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นพระสงฆ์ต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องเรียนรู้ที่จะนำเอาเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์เพื่องานเผยแผ่ เพราะสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการเข้าถึง เข้าใจของประชาชน เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนตั้งแต่อดีต เป็นการใช้นวัตกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นความท้าทายของพระสงฆ์ ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์คอมพิวเตอร์คลิกได้ทดลองเข้าไปในเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก โดยค้นหาคำว่า พระหลวงพี่ พระมหา และ Phra เป็นต้น พบว่ามีพระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊ก ในการสื่อสารอยู่เป็นจำนวนมาก พระภิกษุส่วนมาก ใช้ในทางที่เหมาะสมต่อสมณะสาธูป เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนา แต่ก็มีบางส่วนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ ในทางที่ไม่เหมาะสม จนมีเรื่องร้องเรียนกันดังปรากฏเป็นข่าว (จุฑามาศ โรบินสัน, 2560) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกระแสวิจารณ์ถึงความเหมาะสม ทางสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ระบุว่า การใช้เฟซบุ๊กเผยแผ่ธรรมะเป็นเรื่องควร แต่ไม่ควรใช้ในเรื่องส่วนตัวในทางอาจก่อให้เกิดความเสียหาย พระสงฆ์ต้องมีการศึกษาเพื่อที่จะสามารถใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ได้ขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ส่งสารสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอดีตการส่งสารของพระสงฆ์เป็นไปในรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การเทศน์แสดงธรรม แต่ในปัจจุบัน รูปแบบการเผยแผ่ขยายและนำรูปแบบดิจิทัลใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต มีการแปลพระธรรมคำสอนในระดับนานาชาติ ส่งผลให้การเผยแผ่ไปอย่างกว้างไกล เริ่มมีการนำเอานวัตกรรมใหม่ทางด้านเทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชัน (application) เกี่ยวกับการทำกิจกรรมทางศาสนามาใช้ การตั้งไลน์หรือเฟซบุ๊กกลุ่มในการสนทนาธรรมะ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และอย่างรวดเร็ว พระสงฆ์จึงมีความจำเป็นต้องปรับกลยุทธในการนำเสนอเพื่อสร้างความหลากหลายให้ผู้สนใจเข้าถึงได้ง่าย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัล แต่จะมีวิธีการอย่างไรในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาให้มีความทันสมัย วิธีการเผยแผ่ในครั้งพุทธกาล มีวิวัฒนาการเป็นเช่นไรเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่พระสงฆ์ในปัจจุบัน ที่ต้องอาศัยเครื่องมือเทคโนโลยีเข้ามาช่วย กระบวนการสื่อสาร เช่น ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง มีความสำคัญในการเผยแผ่อย่างไร การใช้เทคโนโลยีจะทำให้หลักการเผยแผ่ดั้งเดิมของพระพุทธเจ้ายังคงเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนไป ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่ผู้เขียนสนใจศึกษาและต้องการนำเสนอในงานเขียนบทความนี้

ประวัติและวิวัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา พัฒนาการแห่งคัมภีร์พระพุทธศาสนา คัมภีร์พระพุทธศาสนามีพัฒนาการ 3 ยุค คือ (1) ยุคมุขปาฐะ ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัย โดยระบบปากต่อปาก ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 รูป คือ พระพุทธเจ้า พระอานนท์และพระอุบาลี (2) ยุคพระสูตร ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัยโดยการรวบรวมร้อยเรียงเป็นพระสูตร ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 รูป คือ พระมหากัสสปเถระ พระอุบาลี และพระอานนท์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน 3 เดือน พระมหากัสสปเถระเป็นประธานจัดปฐมสังคายนาร้อยเรียงพระธรรมเทศนาเป็นพระสูตร รวบรวมพระวินัยเป็นหมวดหมู่ (3) ยุควิชาการ ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัย โดยการแต่งคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 ท่าน คือ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ พระมัชฌันติกะ และพระมหาเทวะ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามาตามลำดับโดยใช้อุปกรณ์ของแต่ละยุค แต่พอมาถึงปัจจุบัน เมื่อโลกเจริญมากขึ้นจึงมีพัฒนาการในการเผยแผ่โดยเพิ่มวิทยุโทรทัศน์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา จึงสามารถแบ่งออกเป็น 5 ยุค ดังนี้

1. ยุคการสื่อสารโดยคำพูดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีมุขปาฐะ
2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงใบลาน
3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา
4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์
5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัลมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางดาวเทียมและอินเทอร์เน็ต (พระครูกาญจนกิจโสภณ, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1: 62-63)

1) พุทธวิธีการเผยแผ่

พุทธวิธีในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้นทรงใช้รูปแบบที่ต่างกัน ดังนี้

(1) ด้านกลยุทธ์

กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้นมีลักษณะ 3 อย่างคือ

1. รุก ทำการเผยแผ่เชิงรุก โดยการเสด็จไปหาเอง ลักษณะคนที่พระองค์จะเสด็จไปเผยแผ่เชิงรุกนั้น มักเป็นปัญาชนที่มีมวลชน เช่น

(ก) ผู้ปกครอง พระเจ้าแผ่นดิน เช่นพระเจ้าพิมพิสาร ในคราวที่ไปทรงแสดงธรรม ณ สวนตาลหนุ่มพร้อมทั้งชฎิล 3 พี่น้อง เป็นเหตุทำให้พระเจ้าพิมพิสารเกิดศรัทธาเลื่อมใสพร้อมทั้งข้าราชการบริพารเป็นจำนวนมาก

(ข) นักการศาสนา คณาจารย์ที่มีลูกศิษย์บริวารมาก เช่น ชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งมีลูกศิษย์จำนวน 1,000 คน

(ค) เศรษฐี เช่น ราชคฤหเศรษฐี อนุตตปิณฑิกเศรษฐี

(ง) ผู้มีชื่อเสียง หากพระองค์สามารถทำให้บุคคลนั้นเป็นสาวกได้ ย่อมทำให้บุคคลอื่นๆยอมรับในพระธรรมหลักคำสอนของพระองค์ได้ เช่น องคุลิมาล เป็นเหตุทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยกย่องชมเชยพระองค์ต่างขุนานาที่สามารถทำให้องคุลิมาลมาบวชเป็นพระภิกษุได้โดยไม่ต้องใช้กำลังทหารหรืออาวุธ

2. รับ เมื่อมีผู้นิมนต์จึงทรงโปรดรับ ดังเช่น พระอานนท์นิมนต์ให้พระองค์ไปโปรดสังครวระพราหมณ์ ผู้มีความเชื่อว่า บุคคลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยการอาบน้ำในแม่น้ำคงคาวันละสามครั้ง คือ เช้า กลางวัน และเย็น ดังข้อความนิมนต์ของพระอานนท์ปรากฏใน สังยุตตนิกาย สังคาถวรรค ว่า “พระองค์ผู้เจริญ! สังครวระพราหมณ์เวลานี้อยู่ในวัยชรา มีอัยยาคัยยามพอสนทนาได้อยู่ แต่อาศัยความเชื่อถือเก่าๆ จึงยังมองไม่เห็นทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ขอพระผู้มีพระภาคจงอาศัยพระมหากรุณา เสด็จไปโปรดสังครวระพราหมณ์สักครั้งเถิด”(ส.ส. 15/207/299-300)

3. รอ รอให้ผู้สนใจเข้ามาถามด้วยตนเอง เช่น เมื่อครั้งประทับอยู่ ณ ถ้ำสุกรขาตา ที่ภูเขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์ ที่ชนชปริพาชก เข้ามาทูลถามเรื่องทิลู “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”(ม.ม.13/201/239) เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาล ไม่มีความสลับซับซ้อนมากในเรื่องการใช้นวัตกรรมการสอนเนื่องด้วยจำกัดคน จำกัดในเรื่องของเวลา ใช้เวลานานในการเดินทาง แต่พระพุทธองค์ทรงได้สาวกที่มีคุณภาพเป็นจำนวนมาก และได้จำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับศาสนาอื่นๆ ในรอบระยะเวลาในการเผยแผ่ศาสนาเท่ากัน ข้อนี้เป็นพระอัจฉริยภาพส่วนหนึ่งของพระองค์ที่ทรงเป็น วิชชาจะระณะสัมปັນโน ทรงสอนเช่นไรก็ปฏิบัติตามอย่างที่ทรงสอน อนุตตะโร ปุริสสะทัมมะสาระถิ พระองค์เป็นเหมือนผู้สอนคน ที่หาผู้เปรียบได้ยาก ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่มนุษย์ ในฐานะที่พระองค์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม งานเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์จึงไม่ได้เป็นอุปสรรคในเรื่องของเวลาในแต่ละวัน เพราะพระองค์ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการสอน เวลาเช้าเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อเป็นการโปรดสัตว์โลกผู้ต้องการบุญ โดยมีตารางเวลาที่ชัดเจน กล่าวคือ

1. พุทธกิจภาคเช้า ออกบิณฑบาตและแสดงธรรมโปรดสรรพสัตว์
2. พุทธกิจภาคบ่าย แสดงธรรมโปรดประชาชน

3. พุทธกิจยามที่ 1 ของราตรี (ยามค่ำ) ประทานโอวาทและตอบปัญหาให้กรรมฐานแก่พระสงฆ์
4. พุทธกิจยามที่ 2 ของราตรี (เที่ยงคืน) ทรงตอบปัญหาให้แก่เทวดาที่มาขอเฝ้า
5. พุทธกิจยามที่ 3 ของราตรี (ใกล้รุ่ง) ทรงพิจารณาสอดส่องเลือกสรรว่า วันต่อไปมีบุคคลใดบ้างที่ควรเสด็จไปโปรด (ดูรายละเอียดใน อภ.เอกก.อ. (ไทย) 32/113-117.)

(2) ด้านวิธีการสอน

พระพุทธเจ้าทรงสร้างวัตรกรรมแบบการสอนเป็นการเฉพาะ และมีความหลากหลายในวิธีการ จึงทำให้ มีวิธีการสอนที่แตกต่างจากศาสดาองค์อื่นๆ ร่วมสมัยเดียวกัน ที่ยังคงรูปแบบเดิม วิธีการสอนแต่ละวิธีเรียกว่า ปาฏิหาริย์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความอัศจรรย์ เป็นวัตรกรรมที่ทำให้ผลการสอนของพระองค์สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพอย่างน่าอัศจรรย์ใจ เพราะวิธีการสอนนี้ สามารถทำให้คนเข้าถึงความรู้ในชั้นญาณได้ เป็นเหตุทำให้คนเกิดการเปลี่ยนทั้งทัศนคติและพฤติกรรม กล่าวโดยย่อ คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจไม่ให้เศร้าหมอง วิธีการสอนทั้ง 3 อย่างคือ

1. **อิทธิปาฏิหาริย์** เป็นเทคนิคการสอนของพระองค์ที่ทรงเลือกใช้ในการสอนเฉพาะบุคคล มักสอนคนที่มีความเชื่อ ไม่ยอมรับความคิดใดๆง่ายๆ พระองค์ทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์สามารถทำให้เกิดความสิ้นสงสัย เช่น ในคราวแสดงยมกปาฏิหาริย์เพื่อปราบเหล่านักบวชนอกศาสนา แสดงฤทธิ์ปราบทธิความเห็นผิดของขลิ 3 พี่น้อง และการกุกุโลบายในการสร้างรูปนิมิตให้เป็นหญิงสาวที่มีรูปสวยงามให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากหนุ่ม เป็นแก่ และชราไปในที่สุด ในการสอนแก่พระนางเขมาซึ่งติดในรูป มักใช้วิธีนี้เป็นบางโอกาสที่มีความจำเป็นเท่านั้น

2. **อาเทศนาปาฏิหาริย์** การสอนโดยวิธีดัดใจรู้สภาวะจิตของผู้ฟัง มักใช้กับบุคคลประเภทอุคฆฏิกัญญู และวิจิตัญญู โดยทรงใช้วิธีการสอน 3 ลักษณะ คือ 1) สอนด้วยการใช้คำพูดสั้นๆ ให้คำพูดนั้นเกิดประทับใจแก่ผู้ฟัง เช่น ทรงสะกอดคูลีลามด้วยคำพูดสั้นๆ แต่ทำให้องคูลีลามอุกคิ 2) สอนด้วยการลงมือปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ทำให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนเกิดความรู้หรือโยนิโสมนสิการด้วยตนเอง เช่น ให้พระจูฬปันถกถูผ้าขาว หรือทรงสอนให้นางกสิโคตมิเรียนรู้จักความตายด้วยตนเอง 3) อ่านใจได้ เช่น ทรงทราบว่อาวุธเวลกัสสะปะกังวลใจ กล่าวว่าเหล่าบริวารของตนจะมาพบพระองค์ในคราวเทศกาลการให้ทานของตน พระองค์ก็ทรงหลีกหนีไปบิณฑบาตที่อื่น เมื่องานเสร็จแล้ว จึงได้เสด็จกลับมา

ทั้งจากข้อที่ 1 และ 2 มักไม่พบในการสอนของเจ้าลัทธิองค์อื่นๆ ร่วมสมัยเดียวกันอาจถือได้ว่าเป็นวัตรกรรมรูปแบบใหม่ในการสอนในรูปแบบของพระพุทธองค์ในเวลานั้น

3. **อนุสาสนีปาฏิหาริย์** การสอนด้วยการบรรยายหรือการโต้ตอบสนทนากับบุคคลจำพวกเนยยะ คือ ทรงพออนะนาให้รู้ได้ เช่น ในคราวการโต้วาทะกับสังกนิครนถ์ (ม.ม. 12/353/388) ซึ่งการสอนด้วยวิธีการนี้เป็นการสอนทั่วไป ที่เหล่าศาสดาต่างๆ มักนิยมใช้สั่งสอนศาสนิกของตน แม้แต่พระพุทธองค์เอง ก็ทรงใช้วิธีการนี้มากที่สุดและได้ผล นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังมีวิธีการเผยแผ่ที่ถือว่าเป็นหลักสากล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประทานแนวทางไว้เมื่อครั้งทรงประทานโอวาทปาติโมกข์ แก่พระอรหันต์ 1,250 คือ

วิธีการที่ 1 อนุปวาโท ไม่ว่าร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่โจมตีศาสนาอื่น แต่ใช้ปัญญาบอกว่า พระพุทธศาสนาดีอย่างไร

วิธีการที่ 2 อนุปมาโต ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช้กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ ไม่ทำร้าย ยึดหลักอหิงสาธรรม คือ ไม่เบียดเบียน ใช้ปัญญาในการอ้างเหตุผล จนกระทั่งผู้ฟังอยากลงมือ ปฏิบัติด้วยตนเอง

วิธีการที่ 3 ปาฏิโมกเข จ สวโร มีความสำรวมในศีลและมารยาทให้ดี

วิธีการที่ 4 มตตญญตา จ ภตตสมิ รู้จักประมาณในการรับประทาน รวมไปถึงการใช้สอย ปัจจัยสี่ จะได้เป็นทางมาแห่งความเคารพเลื่อมใสของผู้ได้พบเห็น

วิธีการที่ 5 ปนตลจ สยนาสน นังนอนใน ที่สงบ นักปฏิบัติธรรมต้องรักความสงบ และรักในการอยู่ในที่สงบ
วิธีการที่ 6 อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในอธิจิต ต้องหมั่นฝึกสมาธิเพราะ สมาธิ คือ แก่นของ
การได้บรรลุธรรมผลนิพพาน (มหาปทานสูตร.ที.ม. 10/90/51.)

(3) ด้านเนื้อหาที่สอน

1. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เข้าใจกันอยู่แล้ว ไปยังสิ่งที่รู้ เห็นได้ยากหรือ
ยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ 4 ทรงนำเอาทุกข์ เป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย จากนั้น
ก็สาวไปหาเหตุของทุกข์ แล้วโยงเข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมบอกหนทางว่า จะดับทุกข์ได้อย่างไร
2. สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ การสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบอนุ
ปุปพิทกา ไตรสิกขา 3 เป็นต้น โดยท่านเปรียบเทียบเหมือนการเดินทางลงสู่ทะเล
3. สอนด้วยอุปกรณ์เสริม ยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู เช่น สอนพระนันทะ โดยทรง
นำไปชมนางฟ้า นางอัปสรที่สวยงาม เนื่องจากท่านเป็นคนรักสวยรักงาม เป็นต้น
4. สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมาหรือสอนนอกนอกเรื่อง
5. สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สิ่งที่เขายากู้ ไม่ได้สอนทุกเรื่อง
6. สอนมีเหตุมีผล ผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้
7. สอนสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์ มีสาระแก่ผู้ฟัง (พระครูโฆจิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาฐาน) อ้างใน
Supannakul,2014)

2) คุณสมบัติของนักเผยแผ่

(1) คุณสมบัติภายนอก

คุณสมบัติของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามใน คำสอนอย่างน่า
อัศจรรย์ โดยผู้สอนต้องมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอกและคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง
หน้าตา น้ำเสียง อากัปกิริยา คือ การแสดงออก เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สังคมยอมรับ เป็นเสน่ห์ ผูกมัดใจ
คนผู้ได้เห็น มีท่าทีสง่าผ่าเผย งามสง่า สงบเยือกเย็น

(2) คุณสมบัติภายใน

คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติและเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็น
ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมาย ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟัง เป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วย
เมตตาธรรมเป็นหลัก ดังนี้

1. **ปณิธาน** ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อน แสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไป
ตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภ
สักการะและไม่แสดงธรรมกระทบใครให้เสียหาย หรือตำหนิตรงๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ
2. **ปฏิสัมภทา** ความเข้าใจปัญหา แดกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบาย ย่อหรือพิสดาร
ได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
3. **พหูสูต** การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก ฟังพินิจให้ขึ้นในใจของตนและ สามารถขบคิดได้
ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง
4. **การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน** การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจาก
สิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้
ทาน) ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีล มีความประพฤติเรียบร้อย ดังาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือความสุขใจให้ฟัง

ถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้าย ชี้แจงทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์ โดยวิธีการ สลัดทิ้งกามในแต่ละยุคมีรูปแบบ กระบวนการและประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป วิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ แต่พอความเจริญผ่านไปพระพุทธศาสนาที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ ในที่นี้ผู้เขียนจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ต

เทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

คำว่า เทคโนโลยี ตามที่ พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 406) ได้ให้ความหมายไว้ คือ วิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มาทำให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม ปัจจุบันการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้แค่อุตสาหกรรมก็ดูเหมือนจะแคบไป เพราะเทคโนโลยีสามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจหรือแม้แต่ศาสนา ที่ไม่สามารถแยกออกจากเทคโนโลยีได้ โดยเฉพาะนวัตกรรมเครื่องมือสื่อสาร เราสามารถพบเห็นการใช้นวัตกรรมของเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสื่อสารในด้านการเผยแผ่ เช่น การใช้ Youtube อพโหลด การเทศน์ หรือกิจกรรมด้านพระศาสนา การใช้ facebook line หรือ website เป็นต้น

1) ความสำคัญและความจำเป็นของเทคโนโลยีกับการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงมีหลายรูปแบบหลากหลายวิธี เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรมไม่เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ต้องครอบคลุมกับผู้ฟังทุกกลุ่ม เข้าใจง่าย ฟังสนุก และนำไปปฏิบัติได้จริง ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แม้แต่การนำเอาพระพุทธศาสนาไปประกาศที่ประเทศอังกฤษครั้งแรกของหลวงพ่อบุญมา สุภโท เราก็สามารถเข้าไปศึกษาได้จาก Youtube หรือแม้แต่งานเขียนของพระมหาเถระ เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ต่างก็ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการช่วยด้านการเผยแผ่ หรือแม้แต่หลวงพ่อบุญมาหรือหลวงปู่ชา ซึ่งงานเขียนของท่าน มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ และนำไปเผยแผ่ในช่องทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบอื่นๆ

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้พูดถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้ “การเผยแผ่ธรรมะไม่ควรถูกจำกัดอยู่แค่กำแพงวัดแคบๆ เพราะปัจจุบันโลกเปลี่ยนไป ก็ต้องตามให้ทัน ใช้ช่องทางเทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ อาตมาเรียกว่า ธรรมโมบาย คือ ธรรมะบวกเทคโนโลยี พระใช้เทคโนโลยีไม่ผิด แต่ต้องใช้ในทางที่ถูกที่ควร ใช้เฉพาะเพื่อเผยแผ่ธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น” “หากถามอาตมาว่า ธรรมะ โมบาย คืออะไร ก็คือรูปแบบใหม่แห่งนวัตกรรมการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ไม่เคยล้ายุค ตกสมัย แต่ยังคงความสดใสใหม่ และอินเทรนด์อยู่เสมอ” ท่าน ว.วชิรเมธี บอกว่า ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่ใช้มือถือในการรับข่าวสาร เช็อีเมล นัดหมาย หรือแม้แต่ดูโทรทัศน์รายการต่างๆ ได้ผ่านมือถือ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นการรับกิเลสเข้ามาทั้งนั้น จะดีไหมใช้น้อยหากมือถือที่เราใช้อยู่มีเอสเอ็มเอสธรรมะสักวันละ 3 ข้อความ พร้อมย้ำว่า ถือเป็นการร่วมยุคร่วมสมัยในการส่งธรรมะไปถึงมือคนรุ่นใหม่ เราอยู่ในยุคเทคโนโลยี ก็ต้องใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดึงเทคโนโลยีเผยแผ่ศาสนา

สรุปได้ว่า รูปแบบการเผยแผ่แต่ละยุคต่างก็มีรูปแบบ กระบวนการและประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป วิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ แต่พอความเจริญผ่านไปรูปแบบวิธีการจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ กล่าวเฉพาะในปัจจุบัน รูปแบบ

กระบวนการเผยแผ่ที่มีความจำเป็น และมีประสิทธิภาพที่นำไปสู่ประสิทธิผล เข้าถึงแหล่งเป้าหมายได้อย่างครอบคลุม คือ การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ในการเผยแผ่

ข้อควรระวังในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่

ปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกเพศทุกวัย ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องมีสมณสัญญา ต้องคำนึงถึงสถานะและความเหมาะสมของตนเองว่า ใช้เทคโนโลยีเพื่อการใด เพราะเทคโนโลยีมีทั้งบวกและลบในตัวของมันเอง การจะนำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ที่ใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์ ผลจึงจะออกมาเป็นคุณและบวก ตรงกันข้ามหากนำเทคโนโลยีไปใช้อย่างไม่สร้างสรรค์ย่อมจะมีผลกระทบด้านลบต่อพระพุทธศาสนาโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะประชากรส่วนใหญ่นี้ในประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันและใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล เรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่คนไทยให้ความศรัทธาและนับถืออย่างมาก แต่กระนั้นข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ทางด้านพระพุทธศาสนาก็กลับถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่องแทบไม่แตกต่างกับประเด็นทางสังคมอื่นๆ และดูเหมือนว่าข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ด้านพระพุทธศาสนาจะอยู่ในกระแสเป็นเวลายาวนาน อาจเพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและอ่อนไหวต่อคนไทย การหยิบยกเรื่องพระพุทธศาสนาที่ไม่สร้างสรรค์มานำเสนอจึงเป็นที่สนใจของสังคมหรืออาจจะเรียกว่า เรื่องราวด้านลบของพระพุทธศาสนานั้น สื่อมวลชนสามารถ “ขายข่าว” ได้และสามารถนำเสนอได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ข่าวด้านพระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์ด้านพระพุทธศาสนากลับมีพื้นที่ในการนำเสนอไม่มากนัก จึงมีคำพูดที่กล่าวเปรียบเปรยว่า “ข่าวร้ายลงฟรี ข่าวดีเสียตังค์” เมื่อมีการเผยแพร่ข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ด้านพระพุทธศาสนาเหล่านี้ซ้ำๆ เป็นเวลายาวนาน เช่นการเสนอข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับพระสงฆ์บ่อยๆ ทำให้สถาบันศาสนาได้รับผลกระทบจนอาจนำไปสู่การปฏิรูปสถาบันสงฆ์ เมื่อเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทำให้การสื่อสารออนไลน์แพร่กระจายข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ด้านพระพุทธศาสนาไปอย่างรวดเร็ว จึงอาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อพระพุทธศาสนาและลดทอนความศรัทธาของผู้รับสารลงได้โดยเฉพาะผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับข่าวสารถือว่าเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยสู่อนาคต ที่สำคัญเป็นกลุ่มประชากรที่มีอายุน้อย เป็นกลุ่มคนที่มีความใจร้อนต้องการเห็นผลสำเร็จอย่างรวดเร็วเนื่องจากเชื่อในศักยภาพของตนเองและมีความพร้อมฐานะทางการเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ คนรุ่นใหม่จึงให้ความสำคัญต่อตัวเองเป็นหลัก ความสนใจในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจึงมีน้อยกว่าคนรุ่นที่ผ่านมา ประกอบกับมีสิ่งเร้าทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ให้สนใจและใส่ใจมากกว่าจึงทำให้วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ไม่ได้ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างคนไทยในรุ่นก่อนหน้านี้นี้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ด้วยสภาพสังคมมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป บวกกับการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อที่หลากหลายแขนงจึงทำให้คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดีเมื่อได้รับข่าวสารเชิงลบด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีลักษณะมั่นใจในตนเองสูง ต้องการความรวดเร็ว จึงมีโอกาสนับเป็นผู้ถือมงคลตื่นข่าวได้ง่ายดังนั้น ในยุคข้อมูลข่าวสารสิ่งสำคัญและมีความจำเป็น คือ การให้ความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการต้องมีความชัดเจน ถูกต้อง ผู้รับสารเกิดความรู้ความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะเดียวกันพระสงฆ์เองจะต้องเป็นผู้ทรงความรู้และเข้าใจหลักการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการใช้เทคโนโลยี

ความสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการใช้เทคโนโลยีเกิดจากการนำเสนอรูปแบบใหม่ๆ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้ติดตามเกิดความสนใจและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต้องมีองค์ประกอบรูปแบบของการนำเสนอ คือ

(1) สาร ควรเรียบเรียงเนื้อหาธรรมะอ้างอิงจากพระไตรปิฎก ให้มีความถูกต้อง ถูกใจ มีความทันสมัย มีประโยชน์สำหรับผู้ฟัง มีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย เหมาะแก่การนำไปประยุกต์ใช้ ไม่ควรใช้ภาษาสูงเกินความสามารถที่ผู้ฟังระดับชาวบ้านเข้าใจ ใช้ภาษาบาลีมากเกินไป ใช้อุปมาที่ไกลตัว และนำเอาเนื้อหาธรรมะไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่อยู่ไกลตัวผู้ฟัง

(2) ผู้สื่อสาร มีความรู้ในพระพุทธศาสนาดี การสื่อสารพุทธธรรมโดดเด่น มีเจตนาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาชัดเจน ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง

(3) ผู้รับสาร การใช้เทคโนโลยีในสื่อออนไลน์ มีทุกเพศ ทุกวัย เพราะเข้าถึงง่าย และรวดเร็ว ไม่มีข้อกำหนด ต้องมีการปรับปรุงให้มีความน่าสนใจ

(4) ช่องทาง ควรให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์ เพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็วสำหรับประชาชน จึงต้องหมั่นปรับปรุง ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

(5) การใช้สื่อออนไลน์ทำได้ง่าย รวดเร็ว ควรมีการควบคุมและตรวจสอบเนื้อหาก่อนที่จะไปอัพโหลด

(6) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ วิธีการนำเสนอรูปแบบ และลักษณะเนื้อหาการใช้สื่อออนไลน์ที่มีผู้เข้าไปกดไลค์ กดแชร์เป็นจำนวนมาก เขามีวิธีการนำเสนอเช่นไร

4) คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ควรพัฒนา

ประการที่ 1 คือ นอกจากรู้หลักพระพุทธศาสนาดีแล้ว ก็จะต้องรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมของโลกว่ามีความเป็นไปอย่างไร จึงจะนำพระพุทธศาสนามาสื่อสารให้เกิดประโยชน์

ประการที่ 2 คือ ตัวสถาบันสงฆ์ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร จะต้องดำรงตนให้เป็นที่ศรัทธา ถูกต้อง และถ้าสามารถดำรงไว้ได้ให้เป็นภาพรวมที่ดีอย่างนี้แล้ว จะเกิดอาการที่ว่าเผยแผ่ธรรมะโดยไม่ต้องพูด อีกประการหนึ่งความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สถาบันพระพุทธศาสนาเกิดความมั่นคงสามารถที่จะเดินหน้าโดยไม่มีสิ่งใดเป็นอุปสรรค

ประการที่ 3 คือ ถ้ามีความรู้พร้อมแล้วก็รู้จักใช้ระบบการสื่อสารต่างๆ เป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในแง่หลักธรรม คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นที่รู้จักและเข้าใจในทางที่

บทสรุป

การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็น เพราะเทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือสำคัญการทำงานเชิงรุกอย่างหนึ่ง นอกจากเทคโนโลยีจะช่วยทำให้การเผยแผ่ได้อย่างรวดเร็วแล้วยังทำให้เกิดการเผยแผ่ได้อย่างกว้างขวางกว่าในยุคอดีต ประหยัดต้นทุน เวลา และมีความรวดเร็ว แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักสำหรับนักเผยแผ่ก็คือ ต้องระมัดระวัง ในการใช้งาน เนื่องจากง่ายต่อการใช้ ไม่มีกรอบจำกัดที่เหมาะสม อาจทำให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ในพระพุทธศาสนา นำเอาคำสอนไปบิดเบือน หรือเผยแผ่ไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนามาเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็คือ การเตรียมความพร้อมของผู้เผยแผ่ โดยเฉพาะพระสงฆ์ ควรเตรียมตัวให้พร้อมในเรื่องต่อไปนี้ (1) มีความรู้ลึกในหลักคำสอนทางศาสนา เป็นพหุสูตร (2) มีความรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ตนเองต้องเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจ (3) มีความสามารถใช้ภาษาพร้อมสมัยในการสื่อสารกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (4) มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (5) เป็นผู้ประพฤติและดำรงตนเหมาะสมกับสมณภาวะ (6) สามารถใช้สื่อที่หลากหลาย มีช่องทางที่หลายในการเผยแผ่ ทั้งเชิงรับและเชิงรุก และ (7) ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ก้าวหน้าทันต่อความรู้และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เสมอ (พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ เอกสารประกอบการเสวนา: ยุทธวิธีในการเผยแผ่

ศาสนาของพระสงฆ์ยุคปัจจุบัน, 2559) จากอดีตถึงปัจจุบันการเผยแผ่ได้มีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม การใช้เทคโนโลยีก็คือส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่ผู้เผยแผ่งานพระศาสนาต้องปรับตัวเองให้รู้เท่าทัน เพื่อให้การเผยแผ่ได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ทั้งนี้พระสงฆ์ที่เป็นผู้เผยแผ่ต้องไม่ลืมอัตลักษณ์อันเป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังคำที่ว่า “ปฺรณํ นามินนฺตฺย นเว ชนฺตมฺกุพฺพเย” ไม่พึงเพละเลื้อยของเก่า ไม่พึงทำความพอใจในของใหม่ (ขุ.สุ. 25/518.)

เอกสารอ้างอิง

ก.เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกแปล ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ

1. หนังสือ

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน). (2017) “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. กรุงเทพมหานคร.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมะอินเตอร์เน็ต.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต).(2557). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. (2547). วิพากย์แนวคิดพระพุทธศาสนาสำหรับโลกหลังยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2550).พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

2. อิเลคทรอนิกส์

Ritti Janson. (29 สิงหาคม 2560) เรื่องของฉันท. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://rittijanson.blogspot.com/2011/05/blog-post_7633.html

ทศพนธ์ นรทัศน์. (2555). เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับพระพุทธศาสนา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา :<http://www.manager.co.th/mwebboard/printComment.aspx>

พจนารถ สุพรรณกุล. (29 สิงหาคม 2560) การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56>

พระไพศาล วิสาโล. (29 สิงหาคม 2560)เทคโนโลยีในทัศนะพระพุทธศาสนา.นิตยสาร CHIP. มีนาคม ปีที่ 10.ฉบับที่ 3. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.visalo.org/columnInterview/chip10.htm>

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (28 สิงหาคม 2560) ธรรมโมโลยี ธรรมะที่อยู่ใกล้คุณ. http://xbox360-polsci.blogspot.com/2008/09/blog-post_20.html

3. เอกสารประกอบการสอน

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. (2559). เอกสารประกอบการเสวนา: ยุทธวิธีในการเผยแผ่ศาสนาของพระสงฆ์ยุคปัจจุบัน, (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์)

4.บทความวิชาการ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3 “ศาสตร์พระราชากับการสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ 4.0”

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จุฑามาศ โรบินสัน. (2560). แนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย, การ
นำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17